

opinions del GOB, i ha hagut de fer també aquesta reconeixença, encara que a contracor.

Són molts d'anys de feina, ja, els que donen una certa força i un cert prestigi al grup. Un grup que començà d'un grell d'excursionistes i de naturalistes, i que ara reuneix més de dos mil cinc-cents membres, quantitat considerable a les Illes, on l'associacionisme és feble de forma palesa. Un grup que ha desenvolupat multitud de treballs: des d'investigacions de camp sobre l'ornitologia, activitat aviciada en el GOB (cal esmentar els treballs importantíssims de l'equip d'ornitòlegs del nostre grup, amb anomenada arreu de l'àmbit europeu), fins a l'assaig de recuperació d'espècies en extinció —vegem el projecte de reproducció del voltor negre en captivitat, per exemple—; o des de publicacions d'educació ambiental fins a informes d'ordenació territorial, amb propostes alternatives completes.

Feines diverses, però coherents. I és aquesta coherència allò que envegen altres grups i associacions —fora, potser, de l'Obra Cultural Balear, amb la qual el GOB manté unes relacions molt cordials i de col·laboració gairebé absoluta. Des del principi del seu viure, el GOB donà suport a la defensa i la promoció de la llengua i de la cultura nostrades, i identificà el projecte de recuperació de la Naturalesa amb el de la recuperació del nostre sentit d'identitat col·lectiva. Això és, entre els membres del grup, quelcom indiscutible, per obvi.

Ningú no pensi, emperò, que no hi ha hagut debat, en el grup. El que passa és que els problemes de la Conservació són tants, que han servit de qualque manera per a unificar els esforços de gent diversa, que ha sabut estalviar les energies que genera una discussió ideològica intensa, per a invertir aquell estalvi en la feina d'assajar de resoldre les greus disfuncions de gestió ambiental que es pateixen a les Illes. La unificació dels objectius ha estat clau, i sembla que ho serà durant uns anys encara.

No hi ha dubte que el grup sofrirà qualque dia una minva de capacitat, però fins aleshores no podrà cedir una sola passa. Una vintena de delegacions a pobles, una secció autònoma a Menorca, amb dues delegacions, i una secció ben videnca a Formentera, a més de la seu central a Palma, són els llocs de reunió dels conservacionistes balears. Conferències, curssets, projeccions i presentacions de tot tipus, els convoquen periòdicament per a la reflexió i l'estudi, per al plaer i per a la feina, que mai no els ha faltat. Hi ha associats, ja ho sabem, que just poden donar la seva aportació econòmica, imprescindible per al funcionament del grup. De temps en temps, emperò, la circular del GOB els convida —i els obliga— a una participació activa en una protesta al carrer.

Fins al dia d'avui, mai no ens han fallat a la crida.

I per això Cabrera, ja ho veureu, serà Parc Nacional molt prest: el primer Parc Nacional de les Balears.

## LA LLENGUA A MALLORCA EN UN MOMENT CRUCIAL

per Gabriel Bibiloni

**F**ins a l'arribada dels grans canvis socio-econòmics de la postguerra, Mallorca va ser una societat tancada dins ella mateixa, endarrerida culturalment i econòmicament, conservadora i tranquil·la. Català i espanyol hi «convivien» sense conflicte, en tant que cap de les dues llengües no pretenia envair la jurisdicció de l'altra. Per als mallorquins l'espanyol era una llengua subsidiària, relativament apresada a l'escola, utilitzada a l'administració, però que molt poques vegades, per no dir mai, tenien ocasió de parlar. La vida quotidiana era en català, i la poca gent vinguda de fora s'integrava ràpidament. Si no al cent per cent, es pot dir que en un alt grau els mallorquins vivien en català, utilitzant l'expressió que ara circula. Si el català no era també la llengua de l'administració, la ciència i la cultura, això era perquè a aquest poble li havien imposat un determinat Ordre, que els notables autòctons sempre van acceptar, mantenir i perpetuar. L'espanyolització de les classes dominants és reflectida per aquestes dades: durant els segles XVI i XVII les obres escrites per mallorquins esmentades per la Gran Enciclopèdia Catalana són 123, de les quals n'hi ha 49 en llatí, 45 en espanyol i 29 en català; durant el segle XVIII n'hi ha 60 en espanyol, 22 en català i 11 en llatí. Si els notables haguessin volgut, la promoció del català als àmbits esmentats hauria estat en teoria relativament fàcil, ja que la base social era absolutament homogènia i catalana. El discurs diglòssic —permeteu-me d'usar aquest terme per una sola vegada— esgrimit pels notables només podia sostenir-se amb una tronada argumentació que lligava l'espanyol al progrés i la modernitat, i el català —convenientment esmicolat— al terròs i la ignorància.

La nova societat sorgida del boom turístic és completament diferent. Aquella Mallorca homogènia, endarrerida i calmosa ha donat pas a una altra de complexa i desenvolupada, on la llengua catalana travessa un dels moments més crítics i decisius de la seva història. En tot cas cal dir que el desenvolupament econòmic no ha anat al ma-

teix ritme que el desenvolupament cultural. Una societat on abunden els nou-rics, amb sols un 7 per cent de titulats superiors, és un excel·lent brou de cultiu per a unes transformacions sociolingüístiques que poden tenir un abast i una rapidesa espectaculars.

El principal motor de canvi en l'ús lingüístic ha estat el fenomen de la immigració. Al voltant d'una cinquena part dels residents a Mallorca han nascut a territoris de parla espanyola, especialment Andalusia i Castella - la Manxa. Un vint-i-cinc per cent de la població major de 18 anys té l'espanyol per llengua habitual, segons les dades d'una enquesta sociolingüística a la població de Mallorca, feta per la Universitat de les Illes Balears (1986). Les mateixes dimensions d'aquesta massa immigratòria, la seva concentració sobretot a Palma i el fet que la seva sigui la llengua del poder i la llengua d'utilitat social determinen que la integració sigui quasi nul·la, a diferència del que passava en altres temps. El problema central, però, no és la simple presència d'aquest sector de població vingut de fora i que no parla la llengua del país, sinó un sistema d'idees, valors, hàbits i pautes de comportament, generat per l'Ordre establert, que actua mecànicament i que pot precipitar el procés de substitució lingüística en marxa.

Educats els mallorquins —i no parlo només d'educació escolar— en la idea de la superioritat de la llengua dominant i en la inutilitat de la llengua dominada, les relacions entre autòctons i immigrants han estat i són sempre en espanyol. Aquesta és una pauta de conducta rutinària, interioritzada des de la infantesa i que no trenca quasi ningú. Els conflictes personals en aquest sentit a Mallorca són inexistents o irrelevants: si el subordinat accepta o no veu la subordinació, evidentment no hi ha conflicte. La llengua familiar dels matrimonis mixtos és l'espanyol amb tota regularitat, i aquesta és, doncs, la llengua que parlen els fills. Segons la referida enquesta de la Universitat, el 13 per cent dels catalanoparlants de l'illa tenen el cònjuge hispano-

parlant, i el mateix percentatge correspon als hispanoparlants que tenen el cònjuge catalanoparlant. El 20 per cent dels catalanoparlants tenen els fills de llengua habitual espanyola, igual que el 96 per cent dels hispanoparlants. Això vol dir que prop del 40 per cent dels adults residents a Mallorca tenen els fills hispanoparlants. Fills a qui tothom —pares, avis, oncles, germans, cosins, amics i coneguts— parla en espanyol.

A mesura que l'espanyol és una llengua de cada cop més sentida al carrer, l'oficina o el comerç, augmenta entre la gent la idea

la vida pública, promoció feta —o forçada— per una avantguarda intel·lectual i lligada a la dinàmica barcelonina. L'aspecte potser més interessant és la televisió en català: actualment a l'illa es rep TV3, quasi tota la programació catalana del centre de TVE de Sant Cugat i una hora i mitja diària, de dilluns a divendres, de programació catalana del centre de TVE de Palma; i ja s'ha començat a veure el Canal 33 i la televisió valenciana. Cal també esmentar la implantació de l'assignatura de català a tot el sistema educatiu no universitari —l'opera

| Cens 1986 (majors de 5 anys) |          |       |
|------------------------------|----------|-------|
|                              | Mallorca | Palma |
| Entenen el català            | 90.29    | 87.59 |
| Parlen en català             | 70.43    | 61.59 |
| Escriuen en català           | 16.55    | 16.46 |

| Enquesta Universitat<br>(majors de 18 anys, Mallorca) |          |       |  |
|---|----------|-------|--|
|   | Mallorca | Palma | Part forana<br>(Mallorca<br>sense Palma) |
| Parlen català amb l'enquestador                       | 74.71    | 62.91 | 88.88                                    |



Foto Gabriel BIBILONI

«Foraster» vol dir castellà.



Foto Gabriel BIBILONI

No es pot dir que no hi hagi conflicte.

que hi ha moltes possibilitats que l'interlocutor desconegut —especialment si és jove— sigui hispanoparlant, cosa que provoca un major ús ambiental de l'espanyol. Es produeix així una espiral d'espanyolització de les relacions quotidianes entre desconeguts que produeix el replegament del català a cercles reduïts i tancats. El cas de l'empleat o funcionari que us atén en català, perquè vosaltres hi heu iniciat la comunicació, i que la reprèn inconscientment en espanyol després de qualsevol petita interrupció —consultar una fitxa, per exemple— és pa de cada dia. Obviament aquest és un procés engegat, no un fet consumat —afortunadament el català és també encara llengua de relació entre desconeguts—, que afecta especialment la capital de l'illa i les generacions més joves. Mentre als pobles el català és l'idioma més normal d'interrelació ordinària, a Palma l'espanyolització dels medis escolars i dels ambients juvenils i infantils en general és greu i preocupant. La societat adulta ho percep, i per això la norma d'adreçar-se als infants desconeguts en espanyol és de cada dia més habitual. Antoni Artigues i qui això subscriu, amb la col·laboració dels nostres alumnes, hem fet una enquesta complementària de l'abans esmentada entre els estudiants mallorquins d'EGB, BUP, COU i FP, que ens donarà informació precisa sobre les actituds i el comportament lingüístics d'aquest segment de la població. El treball no està acabat, per la qual cosa encara no podem facilitar dades.

L'espanyolització de la vida quotidiana ha vingut a coincidir amb una certa promoció del català a determinades parcel·les de

magna dels polítics locals en matèria de política lingüística— i especialment un desplegament, encara minoritari però audaç, de l'ensenyament en català, obra més que res d'un sector exemplar del magisteri balear. D'unes 430 escoles que hi ha a les Balears, devers 90 fan ensenyament en català, totalment o parcial. Afegim-hi també una mica de bilingüïtzació d'alguna administració —molt emblemàtica—, com la de l'Ajuntament de Palma, un grau considerable de catalanització de la Universitat, l'aparició d'algunes noves publicacions, com «El Mirall» o el projectat setmanari «La Veu», el fenomen de la premsa forana o local, majoritàriament en català, i posem-hi un discret etcètera.

En tot cas, petites parcel·les de la vida pública, televisió a part. La majoria d'escoles i guarderies continuen deculturant els infants, i la poderosa televisió espanyola, els diaris locals i les sucursals a Palma de les cadenes de ràdio madrilenyes continuen impassibles la seva acció assimiladora i mantenidora de tot un món de referències socioculturals alienants. L'administració, la retolació, la publicitat, la correspondència i tantes altres coses són quasi exclusivament en la llengua de sempre, l'única que ha estat ensenyada a la gent que ja ha passat l'època escolar, l'única que el context polític-social fa funcional i necessària.

L'Ordre establert permet ara l'ús lliure i «democràtic» de la llengua catalana, quan abans ha creat els mecanismes sociològics i psicològics que facin inviable aquest ús. Al comerciant que posa un rètol, a l'empresari que imprimeix etiquetes, al publicitari que fa un anunci, al metge que estén una re-

cepta o al funcionari que redacta un ofici no els han ensenyat català. Tota la seva promoció social, major o menor, està basada en l'espanyol, l'única llengua que els dóna seguretat i de la qual coneixen el model referencial. Només el 3.7 per cent dels mallorquins (catalanoparlants) declara que sap escriure bé en català, i sols el 8.4 per cent afirma que el sap escriure bastant (enquesta de la Universitat). El mallorquí corrent té ben inculcada la idea de la inferioritat de la seva llengua («habla en cristiano», «estamos en España», «trescientos millones») i ben arrelat el prejudici de la no comprensió del català pels hispanoparlants, grup que, d'altra banda, hom percep com a més voluminos del que realment és («ja hi ha més forasters que mallorquins»). Les nocions d'abstrusitat i d'opacitat són valors associats a les llengües minoritzades pels seus mateixos parlants. L'anècdota d'un personatge públic que protestà quan l'Ajuntament de Palma va col·locar rètols com *port* o *aeroport*, invocant la necessitat que els turistes els comprenguessin, és prou il·lustrativa. Heus ací, doncs, la situació: una societat mallorquina que constitueix una clara majoria dins el propi territori, educada perquè es vegi ella mateixa com a minoria, inconscient dels límits de la pròpia nació, amb una llengua que no serveix per a res. Després ens instauren la democràcia i ens donen a triar.

Els qui la governen han sortit evidentment d'aquesta societat —deixant a part l'elit de forasters que ocupen llocs clau— i en comparteixen els esquemes apuntats. Alguns pertanyen al sector que durant el règim anterior mantenien actituds més mos-